

Sygn. akt I CSK 272/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa W.K.

przeciwko A.B.

o ochronę dóbr osobistych

oraz w sprawie z powództwa A.B.

przeciwko W.K.

o ochronę dóbr osobistych

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 23 czerwca 2017 r.,

skarg kasacyjnych W.K. i A.B.

wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 15 października 2015 r.,

**I. uchyla zaskarżony wyrok w pkt 1 w części zmieniającej wyrok
Sądu pierwszej instancji przez oddalenie roszczenia W.
K. objętego punktami VI i VII tego wyroku oraz
w pkt 2 w części oddalającej apelację A.B.**

od wyroku Sądu pierwszej instancji oddalającego jej powództwo i przekazuje sprawę w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego;

II. oddala skargi kasacyjne w pozostałej części.

UZASADNIENIE

Powód W.K. domagał się nakazania pozwanej A.B. złożenia pisemnych oświadczeń usuwających skutki naruszenie jego dóbr osobistych i doręczenia ich powodowi oraz wskazanym konkretnie osobom oraz upoważnienia do przekazania tych oświadczeń właściwym adresatom w przypadku niewykonania tego obowiązku przez pozwaną, zasądzenia od pozwanej na rzecz Fundacji Hospicjum dla Dzieci kwoty 40.000,00 zł, ustalenia prawa do okazywania oświadczeń pozwanej dowolnie wybranym osobom i instytucjom w celu usunięcia ewentualnie dalszych skutków naruszenia jego dóbr osobistych oraz zakazania pozwanej dalszego naruszania prawa do prywatności.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zgłosiła żądanie udzielenia ochrony z tytułu naruszenia jej dóbr osobistych przez W.K.. Domagała się zakazania mu naruszania tajemnicy jej korespondencji, upowszedniania jej w jakikolwiek sposób, zniszczenia posiadanych kopii oraz złożenia oświadczenia stwierdzającego bezprawne wejście w posiadanie tej korespondencji.

Sąd Okręgowy w [...], w wyniku łącznego rozpoznania spraw z obu pozwów, wyrokiem z dnia 5 listopada 2014 r. zobowiązał pozwaną A.B. do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych powoda W.K. przez złożenie pisemnych oświadczeń przepaszających za te naruszenia i wyrażających z tego powodu ubolewanie. Oświadczenia te zostały powiązane z naruszeniem: czci powoda oraz prawa do kultu zmarłych przez pomawianie powoda i jego nieżyjącego ojca o chorobę psychiczną; czci i dobrego imienia powoda przez pomawianie go o stosowanie przemocy fizycznej wobec wspólnych dzieci stron, wykonywanie w ich obecności czynności seksualnych i użycia przemocy wobec pozwanej; prawa do więzi rodzicielskiej z dziećmi przez uniemożliwianie powodowi kontaktów z dziećmi oraz czci i prawa do prywatności powoda przez rozpowszechnianie tekstu książki w postaci dokumentu elektronicznego „[...]” opisującej szczegóły z życia prywatnego i intymnego powoda. Sąd określił treść i formę każdego oświadczenia, jego adresatów i sposób doręczenia im oświadczeń. Zakazał również pozwanej dalszego naruszania prywatności powoda i jego czci przez rozpowszechnianie

informacji zawartych na str. 1 - 176 dokumentu „[...]”; w pozostałej części powództwo W.K. oddalił i zasądził na jego rzecz od pozwanej kwotę 2.160,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy oddalił natomiast w całości powództwo A.B. i zasądził od niej na rzecz pozwanego kwotę 360,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Podstawę tych rozstrzygnięć stanowiły następujące ustalenia i wnioski.

Strony były małżeństwem i ze związku tego mają troje małoletnich dzieci. Po orzeczeniu rozvodu, od wiosny 2010 r. stosunki pomiędzy nimi uległy pogorszeniu. A.B. uniemożliwiała W.K. kontakty z dziećmi w sposób ciągły; od maja 2010 r. do marca 2011 r. nie odbyło się ponad 100 spotkań i prawie 300 kontaktów telefonicznych, w związku z czym zaszła konieczność ingerencji sądu opiekuńczego w realizację tych kontaktów. Takie postępowanie naruszyło prawo powoda do utrzymywania więzi rodzinnych z dziećmi, w tym prawa do kontaktów z nimi.

A.B. podjęła również działania mające na celu zdyskredytowanie W.K. jako ojca i prawnika. Lekarkom opiekującym się dziećmi przekazała informację, że są one obciążone genetycznie chorobą afektywną dwubiegunową; wskazała - niezgodnie z prawdą - że powód i jego ojciec cierpieli na CHAD, przy czym mówiła o tym również innym osobom, m.in. swojej znajomej z aplikacji - współpracownicy powoda, mężowi swojej kuzynki w obecności jego teściowej oraz dzieci stron i tejże kuzynce, a także trzem innym współpracownikom powoda oraz policjantowi P. N. Zachowania te naruszyły część powoda oraz prawo do pamięci po zmarłym ojcu.

Pozwana przekazywała dyrektorowi szkoły, do której uczęszczali synowie stron, nieprawdziwe informacje o tym, że powód stosuje wobec dzieci przemoc, bije je szpicrutą, obraża i zmusza do jazdy konnej, co w powiązaniu z zachowaniem chłopców w szkole było podstawą do skierowania przez tę placówkę wniosku do sądu opiekuńczego o wgląd w sytuację rodzinną małoletnich. Opisane zachowanie pozwanej naruszyło część powoda.

Pozwana naruszyła część powoda również pomawiając go bezpodstawnie o dopuszczenie się wobec niej przemocy fizycznej oraz o wykonywanie czynności seksualnych w obecności małoletnich dzieci.

A.B. napisała w formie elektronicznej pamiętnik zatytułowany „[...]doc” opisujący w szczegółach prywatne i intymne życie małżeńskie z powodem; przedstawiła tam powoda jako osobę chorą psychicznie, krzywdzącą żonę i dzieci, dopuszczającą się zdrad małżeńskich; zamieściła korespondencję powoda z jego obecną żoną a także opisy jego stosunków płciowych. Pamiętnik ten A.B. przesłała drogą elektroniczną ks. T. A., M. L., P.M., [...] oraz S. B., naruszając część powoda oraz jego prawo do prywatności.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Okręgowy uznał za usprawiedliwione żądania W.K. zobowiązania A.B. do złożenia oświadczeń o treści i w formie wskazanych w pozwie. Wskazał jednak, że obowiązek ten - tak, jak obowiązek każdej czynności zastępowalnej - podlega wykonaniu w drodze egzekucji na podstawie art. 1049 k.p.c. W konsekwencji uznał zgłoszone w procesie niniejszym żądanie upoważnienia do zastępczego wykonania obowiązku złożenia oświadczeń za bezzasadne. Oddalił również żądania zasądzenia od A.B. wskazanych sum na cel społeczny, udzielenia upoważnienia do okazywania dowolnie wybranym instytucjom i urzędom oświadczeń objętych wyrokiem oraz zobowiązania pozwanej do doręczenia tych oświadczeń Sądowi i Prokuraturze.

Sąd Okręgowy, oddalając powództwo A.B., wskazał, że udostępniła ona W.K. login i hasło do swojej skrzynki pocztowej; zapoznanie się z treścią jej korespondencji przez pozwanego nie było zatem działaniem bezprawnym. Stwierdził przy tym, że gdyby nawet uznać, iż pozwany nie miał już zgody na wgląd do skrzynki pocztowej powódki, to posłużenie się zdobytą w ten sposób korespondencją jedynie przed organami wymiaru sprawiedliwości w celu ochrony własnych dóbr osobistych należałoby ocenić jako zgodne z zasadami współżycia społecznego i podjęte w wykonaniu własnego prawa podmiotowego.

Sąd Apelacyjny w [...], na skutek apelacji A.B., wyrokiem z dnia 15 października 2015 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że:

- w pkt I z treści oświadczenia dotyczącego pomówienia W.K. i jego ojca o chorobę psychiczną wyeliminował zapewnienie o zaniechania dalszych naruszeń dóbr osobistych, oddalając powództwo w tym zakresie oraz w części nakładającej

obowiązek doręczenia tego oświadczenia P. N. i Dyrekcji Samodzielnego Publicznego Dziecięcego Szpitala [...] w [...],

- w pkt II oddalił powództwo w zakresie żądania doręczenia Dyrekcji Szpitala wymienionego w pkt I oświadczenia dotyczącego stosowania przemocy wobec dzieci,

- w pkt III z treści oświadczenia dotyczącego użycia przemocy wobec A.B. usunął słowa: „i zostały podane w celu podważenia wiarygodności Pana W. K. jako rodzica mał. A., O. i J. K.” i oddalił powództwo w tej części oraz w zakresie żądania doręczenia tego oświadczenia N.D.,

- w pkt VI i VII oddalił powództwo w zakresie żądań związanych z naruszeniem prawa do więzi rodzicielskiej z dziećmi,

- w pkt VIII z treści oświadczenia związanego z rozpowszechnianiem dokumentu „[...]doc” usunął fragment wskazujący dane osób, którym dokument ten został wysłany oraz zobowiązanie do nierozpowszechniania informacji zawartych w tym dokumencie w przyszłości ani w całości, ani w części i oddalił w tym zakresie powództwo,

- w pkt X oddalił powództwo w zakresie żądania doręczenia oświadczenia określonego w pkt VIII T. ., M. P. i S. B. oraz

- w pkt XII zakazał pozwanej A.B. dalszego naruszania prywatności i czci powoda przez rozpowszechnianie dokumentu elektronicznego zatytułowanego „[...]doc” w całości lub w części i oddalił dalej idące w tym zakresie żądanie.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny oddalił apelację A.B. w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu za instancję odwoławczą.

Sąd Apelacyjny podzielił ocenę, że A.B. dopuściła się naruszenia dóbr osobistych W.K. wskazanych w zaskarżonym wyroku. Stanął jednak na stanowisku, że zakres orzeczonych czynności niezbędnych do usunięcia skutków tych naruszeń wymaga częściowej modyfikacji. Za nieadekwatne do skutków naruszenia prawa do utrzymywania więzi rodzinnej uznał żądanie złożenia oświadczenia zawierającego przeprosiny za to naruszenie. Przyjął, że właściwym środkiem ochrony przed naruszeniem tego prawa jest postępowanie przymuszające do

respektowania prawomocnego orzeczenia sądu regulującego kontakty powoda z dziećmi. Wskazał na brak podstaw do zamieszczenia w treści oświadczenia dotyczącego pomówienia powoda i jego ojca o chorobę psychiczną zapewnienia o powstrzymaniu się od podobnych działań na przyszłość, jako że roszczeniem zapobiegającym dalszym naruszeniom dóbr osobistych jest roszczenie o zakazanie podejmowania określonych działań. Za zbędne uznał przy tym doręczenie tego oświadczenia dyrekcji szpitala, która nie uczestniczy bezpośrednio w leczeniu dzieci oraz policjantowi P. N., który - z racji pełnionej funkcji - wypowiedzi zasłyszane podczas interwencji odbierał z dystansem i świadomością, że były one podyktowane emocjami. Z tych samych przyczyn oddalił żądanie doręczenia policjantce N. D. oświadczenia dotyczącego rzekomego popchnięcia A.B.; za bezzasadne uznał żądanie stwierdzenia w tym oświadczeniu, że opisane w nim zachowanie A.B. było podyktowane zamiarem podważenia wiarygodności W.K. jako ojca dzieci stron.

Sąd Apelacyjny stwierdził ponadto, że nie ma potrzeby doręczenia dyrekcji szpitala oświadczenia dotyczącego stosowania przemocy wobec dzieci stron a S. B. oraz duchownym T. A. i M. P. - oświadczenia związanego z rozpowszechnianiem dokumentu „[...]doc”; S. B. nie zapoznał się z tym dokumentem, zaś wymienieni duchowni potraktowali jego treść jako element spowiedzi. Za wykraczające poza rzeczywistą potrzebę ochrony prywatności i dobrego imienia W.K. uznał wymienienie w treści oświadczenia związanego z naruszeniem tych dóbr danych odbiorców wymienionego dokumentu elektronicznego.

Odnosząc się do powództwa A.B., Sąd Apelacyjny wskazał, że zezwolenie przez nią W.K. na dostęp do jej skrzynki poczty elektronicznej nie miało charakteru bezwarunkowego. Pozwany, korzystając z tej możliwości - mimo zaostrenia się kryzysu między stronami - bezprawnie naruszył tajemnice korespondencji. Roszczenie powódki nie zasługuje jednak na uwzględnienie z uwagi na jego sprzeczność z zasadami współżycia społecznego; zostało ono zgłoszone przede wszystkim w celu uniknięcia odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych pozwanego.

Skargi kasacyjne od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosły obie strony.

W.K. zaskarżył to orzeczenie w części oddalającej powództwo w zakresie: żądań doręczenia wskazanych konkretnie oświadczeń przeprasających dyrekcji Samodzielnego Publicznego Dziecięcego Szpitala [...], policjantom P. N. i N.D. oraz duchownym: księdzu T. A. i ojcu M. P., a także w części obejmującej żądanie udzielenia ochrony za naruszenie więzi rodzinnej z dziećmi. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej podniósł zarzuty naruszenia:

- art. 23 *in fine* k.c. w związku z art. 113 § k.r.o. i art. 24 § 1 zdanie pierwsze i drugie k.c. oraz art. 24 § 3 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i oddalenie powództwa w zakresie żądania złożenia oświadczenia o przeproszeniu skarżącego za naruszenie jego więzi z dziećmi;

- art. 23 i art. 24 § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że niecelowe jest kierowanie oświadczeń o przeproszeniu do adresatów będących policjantami;

- art. 24 § 1 zdanie pierwsze i drugie k.c. w związku z art. 24 ust. 1, art. 23 ust. 1 i 2 i art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta (Dz. U. z 2009 r. nr 76, poz. 641 ze zm.) oraz art. 38 i art. 35 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i wyeliminowanie z grupy adresatów przeprosin objętych punktami I i II wyroku Sądu pierwszej instancji dyrekcji Samodzielnego Publicznego Dziecięcego Szpitala w [...] i oddalenie powództwa w tym zakresie, oraz

- art. 23 *in fine* k.c., art. 24 § 1 zdanie pierwsze i drugie k.c., art. 24 § 3 k.c., art. 91 ust. 1 i art. 25 ust. 3 Konstytucji przez niewłaściwe zastosowanie, a także art. 5 i art. 19 umowy międzynarodowej - Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską podpisanego w [...] w dniu 28 lipca 1993 r. (Dz. U. Nr 51, poz. 318), kanonu 983 § 1 i 2 kodeksu prawa kanonicznego oraz art. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1169 ze zm.) przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że dobra osobiste skarżącego są dostatecznie chronione tajemnicą spowiedzi.

Drugą podstawę kasacyjną skarżący wypełnił zarzutami naruszenia art. 316 § 1 oraz art. 261 § 2 zdanie drugie k.p.c.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, W.K. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku we wskazanej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, bądź też wydanie orzeczenia co do istoty sprawy.

A.B., w skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., skierowanej przeciwko rozstrzygnięciom zawartym w pkt 1 zaskarżonego wyroku, odnoszącym się do punktów: III, V, VIII, IX, X, XI i XII wyroku Sądu pierwszej instancji, oraz w punktach 2 i 3, zarzuciła naruszenie:

- art. 5 w związku z art. 23 i art. 24 k.c. przez błędną wykładnię i uznanie, że roszczenie powódki nie zasługuje na ochronę z uwagi na jego sprzeczność z zasadami współżycia społecznego;

- art. 3 k.p.c. przez przyjęcie, że W.K. przedstawiając Sądowi dowody sprzeczne z prawem realizował własne uprawnienia procesowe oraz

- art. 233 § 1 w związku z art. 227 § 1 k.p.c. polegające na uwzględnieniu w postępowaniu dowodowym dowodu niedopuszczalnego w postaci bezprawnie uzyskanej korespondencji skarżącej.

W konkluzji A.B. wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku we wskazanym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, względnie wydanie orzeczenia co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do skargi kasacyjnej W.K., należy stwierdzić, że większość podniesionych w niej zarzutów była bezzasadna.

Chybione okazały się zarzuty wypełniające podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania.

O naruszeniu art. 316 § 1 k.c. można mówić zasadnie wtedy, gdy sąd - wydając orzeczenie - nie uwzględnił stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy, a więc stanu faktycznego wynikającego z przeprowadzonego postępowania dowodowego oraz przepisów prawa mogących stanowić podstawę rozstrzygnięcia.

Z motywów zaskarżonego wyroku wynika jednoznacznie, że oddalenie przez Sąd Apelacyjny powództwa W.K. w zakresie żądania udzielenia ochrony za naruszenie jego więzi z dziećmi zostało podyktowane oceną, że złożenie przez pozwaną oświadczenie określonej treści nie usunie skutków tego naruszenia, gdyż właściwą relację skarżącego z dziećmi może przywrócić jedynie przymuszenie A.B. do realizacji ciążących na niej obowiązków wynikających z orzeczenia regulującego kontakty z dziećmi. Wbrew zatem odmiennemu zapatrywaniu skarżącego, kwestionowane rozstrzygnięcie zostało oparte nie na hipotetycznym (przyszłym) stanie rzeczy, lecz było wynikiem uznania, że uwzględnienie zgłoszonego w tym zakresie żądania nie usunie skutków naruszenia wskazanego dobra osobistego. Zarzut naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. należało więc uznać za bezpodstawny.

Zamierzonego skutku nie mógł wyrzucić zarzut naruszenia art. 261 § 2 zdanie drugie k.p.c. Skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia orzeczenia sądu drugiej instancji. Powołane w niej podstawy kasacyjne nie mogą być wypełnione zarzutami naruszenia prawa materialnego oraz procesowego przez sąd pierwszej instancji. Przepisy regulujące postępowanie dowodowe przed sądem pierwszej instancji mogą być - z mocy art. 391 § 1 k.p.c. - stosowane odpowiednio w postępowaniu przed sądem drugiej instancji. Skuteczne wyknięcie naruszenia reguł postępowania dowodowego w postępowaniu apelacyjnym wymagało więc - czego skarżący nie dostrzegł - odwołania się także do tego przepisu.

Niezależnie od wskazanej wadliwości podniesionego zarzutu wypada przypomnieć, że w ramach drugiej podstawy kasacyjnej można wskazywać na takie naruszenia przepisów postępowania, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Skarżący nie podjął próby wykazania, w jaki sposób fakty ustalone lub pominięte na podstawie zeznań świadków księdza T. A. i ojca M. P., przesłuchanych - w jego ocenie - z naruszeniem art. 261 § 2 zdanie drugie k.p.c., mogły wpłynąć na treść wyroku Sądu Apelacyjnego. Jest to zupełnie zrozumiałe, gdyż treść wynurzeń pozwanej przekazanych tym osobom drogą elektroniczną nie była sporna.

Z wywodów skarżącego można wnosić, że gdyby - w jego ocenie - Sąd Apelacyjny uznał powołanie się wymienionych świadków na prawo odmowy zeznań za bezskuteczne, to udzieliłby powodowi ochrony w zakresie żądania nakazania pozwanej przesłania oświadczeń przeprasających wymienionym duchownym. Sąd Apelacyjny wskazał jednak wyraźnie, że zasadniczą przesłankę kwestionowanego rozstrzygnięcia było uznanie, iż powierzenie przez pozwaną duchownym swoich przemyśleń - przedstawiających powoda w niekorzystnym świetle, traktowanych przez nich jako element spowiedzi - mieści się w zakresie swobody zwierzania się w ramach praktyk religijnych. Wniosek ten nie był zatem konsekwencją wadliwego zastosowania art. 261 § 2 zdanie drugie k.p.c., lecz wyrazem negatywnej oceny żądania ochrony, związanego z przedstawieniem przez pozwaną osobom duchownym treści zawartych w dokumencie elektronicznym zatytułowanym „[...]doc”, na podstawie art. 23 i art. 24 k.c.

Skarżący podjął próbę podważenia powyższej oceny również w płaszczyźnie obu wymienionych przepisów prawa materialnego, jednak podniesione w tym zakresie zarzuty nie mogły być uznane za usprawiedliwione.

Sąd Apelacyjny, wyłączając z kręgu adresatów oświadczenia przeprasającego za rozpowszechnianie treści zawartych w książce w postaci elektronicznej „[...]doc” T. A. i M. P., uznał, że za takim rozstrzygnięciem przemawia okoliczność, iż przekazanie wymienionym duchownym tego dokumentu stanowiło element spowiedzi. Można oczywiście postawić pytanie, czy przekazanie drogą elektroniczną określonych treści osobie duchownej Kościoła Katolickiego stanowi spowiedź w rozumieniu Prawa kanonicznego i jest objęta tajemnicą spowiedzi. Przesądzenie tej kwestii, wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego, nie ma jednak w sprawie decydującego znaczenia.

W piśmiennictwie zwrócono uwagę, że wierni często powierzają swoje prywatne, intymne sprawy duchownym poza spowiedzią sakramentalną, np. w ramach rozmów duchowych, porad duchowych, czy też - ogólnie - w ramach tzw. kierownictwa duchowego. Prezentowany jest przy tym pogląd - aprobowany przez skład orzekający - że treści ujawnione w ramach tych form komunikowania się powinny podlegać ochronie na takiej samej zasadzie, jak przy

spowiedzi. Sąd Apelacyjny trafnie zatem przyjął, że zwierzenia pozwanej wobec zaprzyjaźnionych duchownych, przedstawiające nieprawdziwy, negatywny, obraz powoda, nie powinny być potraktowane jako przejaw bezprawnego naruszenia jego dóbr osobistych. Należy podkreślić, że obaj duchowni potraktowali korespondencję przesłaną im przez pozwaną jako element spowiedzi. Sąd Apelacyjny nie miał uzasadnionych podstaw do zignorowania znaczenia tych deklaracji.

Wypada przypomnieć, że - zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury - kryteria stanowiące podstawę oceny naruszenia dóbr osobistych muszą być poddane obiektywizacji, tj. uwzględnić odczucia szerszego grona uczestników oraz powszechnie przyjmowane i zasługujące na akceptację normy postępowania (obyczaj, tradycja, itp.). Kwalifikowanie określonego zachowania jako naruszenie dóbr osobistych nie może odbywać się według miary indywidualnej wrażliwości (ocena subiektywna) zainteresowanego, który czuje się dotknięty zachowaniem innej osoby, ale powinno uwzględniać elementy obiektywne, a więc mieć na uwadze odczucia przeciętnego odbiorcy - osoby rozsądnej i racjonalnie oceniającej, nieobciążonej uprzedzeniami, niesклонnej do wyrażania ekstremalnych sądów (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 29 października 1971 r., II CR 455/71, OSNCP 1972, nr 4, poz. 77; z dnia 26 października 2001 r., V CKN 195/01, nie publ.; z dnia 18 marca 2005 r., II CK 564/04, nie publ. i z dnia 20 kwietnia 2006 r., IV CSK 2/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 30). Zarzuty naruszenia wskazanych przez skarżącego przepisów prawa materialnego, nie dostrzegające tych argumentów a wręcz oparte na założeniach pozostających z nimi w sprzeczności, należało uznać za pozbawione usprawiedliwionych podstaw.

Chybione okazały się również zarzuty naruszenia prawa materialnego zmierzające do podważenia rozstrzygnięć wyłączających z grona adresatów oświadczeń przepaszających powoda policjantów P. N. i N.D. oraz Dyrekcji Samodzielnego Publicznego Dziecięcego Szpitala [...]. Sąd Apelacyjny nie przyjął generalnego założenia, że nie można naruszyć dóbr osobistych określonej osoby kierując pod jej adresem obraźliwe, czy też nieprawdziwe zarzuty w obecności policjantów. Dostrzegając specyfikę sytuacji, w których funkcjonariusze policji zawodowo stykają się z zachowaniami naruszającymi dobra osobiste określonych

osób, wyraził jedynie ocenę żądań powoda w płaszczyźnie obiektywnej możliwości usunięcia skutków naruszenia jego dóbr osobistych z uwzględnieniem okoliczności faktycznych rozpoznawanej sprawy. Ocena ta, z punktu widzenia przytoczonych wyżej kryteriów obiektywnych, nie nasuwa zastrzeżeń. Doręczenie policjantom wskazanych oświadczeń nie tyle usunęłoby skutki naruszeń dóbr osobistych powoda, ile odświeżyłoby w ich pamięci fakt ich naruszenia. Podobnie należy ocenić żądanie doręczenia oświadczenia dyrekcji szpitala, która dopiero z jego treści faktycznie mogłaby dowiedzieć się o zachowaniu pozwanej naruszającym dobra osobiste powoda.

Nie można natomiast odmówić słuszności podniesionemu przez skarżącego zarzutowi naruszenia art. 23 *in fine* k.c. w związku z art. 113 § k.r.o. i art. 24 § 1 zdanie pierwsze i drugie k.c. oraz art. 24 § 3 k.c.

Sąd Apelacyjny nie miał wątpliwości co do naruszenia przez pozwaną dobra osobistego powoda w postaci prawa do utrzymywania niezakłóconej więzi rodzinnej z dziećmi. Wskazał również na możliwość uzyskania kumulatywnej ochrony naruszonego dobra osobistego (art. 24 § 3 k.c.). Uznał jednak, że zgłoszone przez powoda w związku z tym żądanie złożenia oświadczenia przepraszającego nie usunie skutków naruszenia więzi rodzinnej. Ocena ta - co trafnie podniósł skarżący - budzi istotne zastrzeżenia.

Nie można podzielić zapatrywania, że jedynym adekwatnym środkiem ochrony, służącym powodowi w związku z tym naruszeniem, pozostaje wszczęcie postępowania przymuszającego pozwaną do respektowania prawomocnego orzeczenia sądu opiekuńczego, regulującego kontakty powoda z dziećmi. Wdrożenie tego postępowania może zapobiec dalszym naruszeniom więzi powoda z dziećmi, nie usunie zaś skutków już dokonanego naruszenia. Cel ten, do którego zmierzało żądanie powoda, może natomiast zostać w istotnym zakresie osiągnięty właśnie przez złożenie oświadczenia przyznającego fakt bezprawnego utrudniania powodowi kontaktów z dziećmi i przepraszającego za to zachowanie. Oświadczenie takie, choć - rzecz jasna - nie odwróci biegu zaszłych już zdarzeń, może dać powodowi satysfakcję kompensującą ujemne przeżycia psychiczne wywołane postępowaniem pozwanej. Nie ma zatem przeszkód do uwzględnienia

żądania powoda związanego z naruszeniem jego więzi z dziećmi. Sąd Apelacyjny, wychodząc z odmiennych - wadliwych - założeń, naruszył wskazane przez skarżącego przepisy prawa materialnego, co czyni skargę kasacyjną w tym zakresie usprawiedliwioną.

Przechodząc do oceny skargi kasacyjnej A.B., należy stwierdzić, że również ta skarga zasługiwała na uwzględnienie jedynie częściowo.

Podniesione przez skarżącą zarzuty naruszenia przepisów postępowania nie mogły wyrzucić zamierzonego skutku z przyczyn tkwiących już w samej ich konstrukcji. Jak podkreślono przy ocenie skargi kasacyjnej W.K., skuteczne powołanie się na drugą podstawę kasacyjną wymaga wskazania naruszenia przepisów regulujących postępowanie przed sądem drugiej instancji. Umknęło uwadze skarżącej, że przepisy art. 233 § 1 oraz art. 227 k.p.c. mogą być stosowane odpowiednio w postępowaniu przed sądem drugiej instancji na podstawie art. 391 § 1 k.p.c.; ten ostatni przepis w skardze kasacyjnej nie został powołany.

Wpada ponownie przypomnieć, że koniecznym elementem zarzutów wypełniających podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania jest wykazanie, że wytknięte uchybienie miało wpływ na wynik sprawy. Skarżąca formułując zarzuty naruszenia art. 233 § 1, art. 227 i art. 3 k.p.c. oraz przedstawiając uzasadnienie podstawy kasacyjnej, w ramach której zostały one powołane, nie przedstawiła w tym zakresie stosownego wywodu.

Zarzuty naruszenia wymienionych przepisów nie mogłyby zostać uznane za usprawiedliwione nawet wtedy, gdyby nie były dotknięte wskazanymi wadliwościami. Przepisy te nie stanowią właściwej płaszczyzny dla oceny zasadności decyzji o dopuszczeniu dowodu uzyskanego w sposób niezgodny z prawem.

W orzecznictwie przyjmuje się, że adresatem normy zawartej w art. 3 k.p.c. nie jest sąd, lecz strony. Strony nie mogą zatem skutecznie podnieść zarzutu naruszenia przez sąd tego przepisu (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 1998 r. II CKN 104/98, nie publ.; z dnia 24 stycznia 2001 r., II CKN 28/01, nie publ.; z dnia 7 listopada 2007 r., II CSK 293/07, nie publ.; z 17 lipca

2009 r., IV CSK 117/09, OSNC-ZD 2010, Nr A, poz. 18 i z dnia 2 lipca 2015 r., V CSK 624/14 nie publ.).

Podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania nie mogą wypełniać zarzuty dotyczące oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). Swobodna ocena dowodów jest dokonywana przez sąd orzekający - na co wskazuje wyrażnie art. 233 § 1 k.p.c. - na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Procesowe zasady zbierania materiału dowodowego, zarówno w zakresie obowiązków i uprawnień stron, jak i podstawy odmowy uwzględnienia zgłoszonych wniosków dowodowych, nie są objęte regulacją zawartą w art. 233 § 1 k.p.c.; są unormowane w innych przepisach postępowania i pozostają poza zakresem oceny dowodów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2000 r., V CKN 41/00, nie publ.). Ocena mocy dowodowej oraz wiarygodności dowodów dokonywana jest zatem po przeprowadzeniu postępowania dowodowego. Przyjęcie sugerowanego przez skarżącą zapatrywania, że przewidziana w art. 233 § 1 k.p.c. ocena dowodów odnosi się do oceny dokonywanej zarówno na etapie dopuszczania dowodów, jak i oceny wyników postępowania dowodowego, nakazywałoby uznać zarzut kasacyjny zmierzający do zakwestionowania zasadności oddalenia wniosku dowodowego przez sąd drugiej instancji za niedopuszczalny. Tymczasem w orzecznictwie wskazuje się na możliwość podniesienia zarzutów naruszenia konkretnych przepisów procesowych, których naruszenie miało doprowadzić do istotnych wadliwości postępowania dowodowego i w następstwie błędnego przyjęcia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Dopuszcza się zatem pośrednie kwestionowanie oceny dowodów poprzez wykazanie, z odwołaniem do innych przepisów, że materiał dowodowy, stanowiący podstawę ustaleń został zgromadzony z poważnymi uchybieniami przepisom prawa procesowego (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2014 r., II CSK 659/13, nie publ. oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2014 r., V CSK 140/13, nie publ.). Skarżąca wprawdzie wskazała na naruszenie art. 227 k.p.c., ale ze sposobu sformułowania tego zarzutu nie wynika, iż kwestionowany przez nią dowód dotyczył faktu nie mającego w sprawie znaczenia.

Za usprawiedliwioną natomiast należało uznać powołaną przez skarżącą podstawę kasacyjną naruszenia prawa materialnego, wskazującą na wadliwość rozstrzygnięcia oddalającego żądanie udzielenia jej ochrony w związku ze stwierdzeniem naruszenia tajemnicy korespondencji.

Sąd Apelacyjny uznał, iż próba realizacji tego żądania pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego (art. 5 k.c.), a wniosek ten wyprowadził z przekonania, że zasadniczym celem skarżącej była próba uniknięcia odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych W.K.. Przytoczony argument - co trafnie zarzuciła skarżąca - nie mógł być uznany za trafny. Wskazana przez Sąd Apelacyjny okoliczność mogła rzutować na ocenę dopuszczalności skorzystania z nielegalnie pozyskanego dowodu z korespondencji pozwanej przy ocenie roszczeń zgłoszonych przez jej przeciwnika procesowego. Nie ma natomiast uzasadnionych podstaw do łączenia takiej motywacji skarżącej z wytoczeniem przez nią własnego powództwa związanego z ustalonym przez Sąd Apelacyjny naruszeniem jej dobra osobistego w postaci tajemnicy korespondencji oraz upatrywania w niej przeszkody do udzielenia powódce nawet częściowej ochrony. Trzeba mieć przy tym na uwadze, że A.B. domagała się nie tylko zniszczenia nielegalnie pozyskanej przez powoda korespondencji - co wyeksponował Sąd Apelacyjny - lecz również zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia mającego na celu usunięcie skutków naruszenia jej dobra osobistego.

Wskazana przez Sąd Apelacyjny przesłanka nie usprawiedliwiała zatem oceny, że skarżąca - dochodząc ochrony z tytułu naruszenia własnego dobra osobistego - nadużyła prawa podmiotowego, co uniemożliwia skuteczne odparcie zarzutu naruszenia art. 23 i art. 24 w związku z art. 5 k.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

jw